

SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. Fakss: 67830770. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS

PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2023. gada 21. augustā

Satversmes tiesas 2. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Gunārs Kusiņš un Artūrs Kučs,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 131/2023),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu atzīt Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likuma (turpmāk – Kaitējuma atlīdzināšanas likums) 4. panta pirmās daļas 1. punktu (turpmāk – apstrīdētā norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. pantam un 92. panta trešajam teikumam.

2. Saskaņā ar apstrīdēto normu fiziskajai personai ir tiesības uz kaitējuma atlīdzinājumu, ja spēkā stāties attaisnojošs tiesas spriedums, ar kuru persona atzīta par nevainīgu un attaisnota visās pret to celtajās apsūdzībās.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata ir ierosināma lieta, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;
- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;

5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punktu Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Līdz ar to pieteikumā ietvertais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktam persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs vērsies Tieslietu ministrijā ar lūgumu atlīdzināt nemantisko kaitējumu, jo viņš ar [...] [datums] spriedumu ticis atzīts par nevainīgu un attaisnots daļā no celtajām apsūdzībām. Tieslietu ministrija, pamatojoties uz apstrīdēto normu, atteica atlīdzināt nemantisko kaitējumu, jo Pieteikuma iesniedzējs nav bijis atzīts par nevainīgu un attaisnots visās pret viņu celtajās apsūdzībās. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka ar apstrīdēto normu pārkāpts Satversmes 91. pants un 92. panta trešajā teikumā ietvertās tiesības uz taisnīgu atlīdzinājumu.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² pantā noteiktās prasības.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir

izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, vai arī ja personai šādu iespēju nav.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs vērsās Tieslietu ministrijā ar lūgumu atlīdzināt nemantisko kaitējumu. Tās lēmumu viņš pārsūdzēja Administratīvajā rajona tiesā, kura pieteikumu noraidīja kā acīmredzami nepamatotu pēc būtības. Šo lēmumu Pieteikuma iesniedzējs pārsūdzēja Administratīvajā apgabaltiesā, kura pirmās instances tiesas lēmumu atstāja negrozītu. Šis lēmums nav pārsūdzams. Tātad Pieteikuma iesniedzējs ir izmantojis visas iespējas aizstāvēt savas pamattiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas pirmo teikumu konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās.

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai skaitāms no [datums], kad tika pieņemts un stājās spēkā Administratīvās apgabaltiesas lēmums, ar kuru atstāts negrozīts Administratīvās rajona tiesas [datums] lēmums. Pieteikums Satversmes tiesā saņemts [datums]. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtās daļas pirmajā teikumā noteiktajām prasībām.

7. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums. Par juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē atzīstama juridiskā argumentācija, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai.

7.1 Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 91. pantam.

7.1.1. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 91. pantā ir ietverti divi savstarpēji cieši saistīti principi: vienlīdzības princips panta pirmajā teikumā un diskriminācijas aizlieguma princips – otrajā teikumā.

Diskriminācijas aizlieguma princips papildina, precizē un palīdz piemērot vienlīdzības principu konkrētās situācijās. Diskriminācijas aizlieguma principa mērķis ir izskaust atšķirīgu attieksmi, kas balstīta uz kādu nepieļaujamu kritēriju (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 29. jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-28-0306 9. punktu*). Šādi kritēriji ir, piemēram, dzimums, rase, nacionālā piederība, reliģiskā pārliecība, piederība pie noteiktas sociālās grupas (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2007-25-01 7.1. punktu*).

Izvērtējot, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. pantam, Satversmes tiesai jānoskaidro: 1) vai un kuras personas (personu grupas) ir salīdzināmas un vai tās atrodas vienādos vai atšķirīgos apstākļos; 2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu attieksmi pret atšķirīgos apstākļos esošām personām vai arī atšķirīgu attieksmi pret vienādos apstākļos esošām personām; 3) vai šāda attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu; 4) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 2. novembra sprieduma lietā Nr. 2020-14-01 8. punktu*).

Savukārt, lai noskaidrotu, vai apstrīdētās normas radītā atšķirīgā attieksme atbilst samērīguma principam, Satversmes tiesa pārbauda: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai jeb vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi; 2) vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; 3) vai likumdevēja darbība ir samērīga, tas ir, vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2017-35-03 14. punktu*).

Turklāt, pamatojot pamattiesību ierobežojuma neatbilstību Satversmes 91. panta otrajam teikumam, pieteikumā papildus jāpamato, ka atšķirīgā attieksme ir balstīta uz kādu no iepriekš norādītajiem aizliegtajiem kritērijiem.

7.1.2. Pieteikumā ir norādīts tikai tas, ka Pieteikuma iesniedzējs ir diskriminēts, jo attaisnotai personai, kurai apsūdzība krimināllietā celta tikai par vienu noziegumu, ir tiesības saņemt kompensāciju, bet persona, kurai apsūdzība

celta par vairākiem noziegumiem, bet attaisnota tā ir bijusi, piemēram, tikai attiecībā uz vienu, šādas tiesības nav. Tomēr pieteikumā nav ietverts Satversmes tiesas judikatūrai atbilstošs juridiskais pamatojums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 91. pantam. Proti, pieteikumā nav argumentu par iespējamajām salīdzināmajām personu grupām, par to, vai apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi, vai šāda attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu, kā arī to, vai ir ievērots samērīguma princips. Tāpat pieteikumā nav ietverti argumenti par to, vai atšķirīgā attieksme būtu balstīta uz kādu no aizliegtajiem kritērijiem, tādējādi radot diskriminācijas aizlieguma principa pārkāpumu.

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

7.2 Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst arī Satversmes 92. panta trešajam teikumam.

7.2.1. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka Satversmes 92. panta trešais teikums ietver vispārēju taisnīgas tiesas garantiju – ja kādas personas tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses ir pārkāptas, tad personai ir tiesības saņemt atbilstīgu atlīdzinājumu. Satversmes 92. panta pirmais teikums kopsakarā ar šā paša panta trešo teikumu uzliek likumdevējam pozitīvu pienākumu: izstrādāt un pieņemt tādu regulējumu, kas personas tiesību pārkāpuma gadījumā ļautu īstenot efektīvu tiesisko aizsardzību (*sk. Satversmes tiesas 2012. gada 6. jūnija sprieduma lietā Nr. 2011-21-01 6. un 7. punktu*). Tomēr valstij ir zināma rīcības brīvība šāda regulējuma izstrādāšanā un pieņemšanā (*sk. sal. Satversmes tiesas 2020. gada 7. maija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2019-21-01 10.1. punktu*).

Pieņemot Kaitējuma atlīdzināšanas likumu, likumdevējs ir izveidojis regulējumu, kurā konkretizētas Satversmes 92. panta trešajā teikumā ietvertās personas tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu par mantisko un nemantisko kaitējumu, kas personai nodarīts kriminālprocesā vai administratīvā pārkāpuma lietvedībā iestādes, prokuratūras vai tiesas prettiesiskas vai nepamatotas rīcības dēļ

(sk. Satversmes tiesas 2020. gada 7. maija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2019-21-01 10.1. punktu).

7.2.2. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka apstrīdētā norma tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu sašaurina līdz netaisnīgam un nelegitīmam līmenim. Tā rezultātā viņam neesot iespēju saņemt nemantiskā kaitējuma atlīdzinājumu. Taču pieteikumā nav ietverts juridiskais pamatojums tam, kādā veidā pašreizējais regulējums liedz personai tiesības saņemt atbilstīgu atlīdzinājumu nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā. Tā, piemēram, pieteikumā nav pamatots tas, ka likumdevējam būtu bijis pienākums paredzēt nemantiskā kaitējuma kompensāciju arī gadījumos, kad fiziska persona atzīta par vainīgu daļā no pret viņu celtajām apsūdzībām un daļā attaisnota.

Līdz ar to pieteikums daļā par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. panta trešajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkta prasībām.

Nemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu, Satversmes tiesas 2. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 131/2023).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Irēna Kucina